Stimate Domnule Gheorghe Gavrilă Copil,

Am aşternut câteva reflecții despre "Miorița", vi le trimit cu rugămintea de a le publica în revista "Noi,Dacii", dacă veți găsi de cuviință că îndeplinesc condițiile necesare.
Cu deosebit respect, Prof.Vasile Duma.

"MIORIȚA"
SAU ÎNFRUNTAREA DESTINULUI
de Prof. VASILE DUMA

Se zice că, la naşterea unui copil, se adună la căpătâiul său ursitoarele, cele bune şi cele rele ("Cununa ta de zile şi de visuri/ Au împletit-o rele ursitoare" spune O.Goga în poezia Dăscălița), care torc firul vieții noului-născut, cu întâmplările, bucuriile şi supărările prin care acesta va trece şi inevitabilul sfârşit, hotărât de către Moarte (una dintre ursitoare). Nimeni nu ştie cum "lucrează" ursitoarele, nici care este "lucrarea" lor, aceasta rămânând o taină, căci "de-ar şti omul ce-ar păți,/ dinainte s-ar păzi" (Ion Creangă). Călător pe drumul vieții, omul trebuie mereu să aleagă, dar cine garantează că alegerea sa nu a fost "impusă", nu de vreo trebuință stringentă, ci de ceva inexplicabil? Fiecăruia dintre noi i s-a întâmplat să ia decizii care să ne surprindă chiar pe noi înşine, la care nu ne-am gândit sau contrare a ceea ce voiam de fapt să facem, decizii care ne-au "aruncat" într-o anumită direcție, viața noastră intrând pe un nou făgaş, de multe ori îndreptându-ne spre o fundătură sau, din contra, scoțându-ne la liman. Atunci, probabil, acționează destinul. E ca şi cum ne-ar aduce pe calea dreaptă, după ce am bâjbâit pe mai multe cărări, în întuneric sau orbiți de lumina soarelui. Destinul ne trezeşte la viața adevărată, ne revelează planul divin în care locul nostru este bine stabilit, ne face din ființe rătăcitoare călători conştienți de misiunea lor, călăuziți de "steaua" lor. Destinul ne salvează din starea de "panică" (căutare)şi ne aşează într-o stare de "linişte" existențială, în care lupta cu noi înşine nu-şi mai găseşte rostul.

Încă de pe băncile şcolii ne-a tulburat şi ne-a revoltat totodată atitudinea ciobanului din "Miorița", căruia i se dezvăluie moartea posibilă (câți oameni au privilegiul acesta?!), nu într-un viitor nedefinit, ci "l-apus de soare", făptaşi fiind alți doi ciobani, "ungurean şi vrancean", dintr-un motiv simplu:"Că-i mai ortoman/ Ş-are oi mai multe/ Mândre şi cornute". Avertizat de către miorița "năzdrăvană" , ciobanul moldovean pare a fi mai puțin preocupat de soarta sa, cât mai ales de aceea a celor dragi pe care îi lasă în urmă: oile sale ("Iar tu de omor/ Să nu le spui lor"), mama sa ("Iar la ce măicuță/ Să nu spui, drăguță/ Că la nunta mea/ A căzut o

stea"), dispariția sa înscriindu-se în ordinea firească a lucrurilor, în care omul nu face altceva decât să-şi ducă "crucea", după cum a fost rânduit.

Reacția ciobanului este rațională sau se justifică printr-o gândire mitică? Ce alternative ar fi avut el la auzul unei astfel de veşti? Să nu uităm că nu ştim, de altfel, ce s-a întâmplat mai departe, balada lăsându-ne să intuim o serie de posibilități, toate având ca finalitate "moartea posibilă". Una ar fi cea sugerată chiar de mioriță, de a se apăra chemând în ajutor un câine "cel mai bărbătesc/Si cel mai frățesc", posibilitate dezvoltată, pe larg, în varianta transilvană a baladei, publicată de George Cătană în revista Luceafărul,nr.13-14/ 1905. Aici lucrurile merg până la capăt, ciobanul moldovean îi înfruntă pe ceilalți doi ciobani, îi omoară, dar, rănit fiind, îşi află şi el sfârşitul, ultima dorință, aceea de a fi îngropat în strunga de oi, fiind dusă la îndeplinire de către câinii săi:"Căței şi cățele,/Ce lătrați la stele,/Căței voinicei,/Ai mei ortăcei,/Eu v-am crescut mari,/Eu v-am făcut tari,/Precum nu-s în lume/Câni de-al vostru nume,/Astăzi vă împarte,/Cu limbă de moarte/Al vostru stăpân,/Moldovean Român:/Să vă duceți voi/În strunga de oi,/Groapa să-mi săpați/Şi să mă-ngropați/Cam din dos de stână,/Ca să am hodină/Şi din când în când/Să v-aud lătrând,/Să fiu tot cu voi/Şi cu-a mele oi". Împrumutând elemente si din alte balade (Toma Alimoş), balada transilvană pare a ilustra într-o manieră mai puțin idilică realitățile din mediul păstoresc românesc, în care rivalitățile nu lipsesc, conflictele luând deseori aspecte dramatice. De remarcat caracterul pronunțat etic al baladei (mai puțin evident în varianta Russo-Alecsandri):"Deci spuneți-mi drept/Cu mâna pe piept,/Spuneți-mi curat,/Ce vi-s vinovat,/Dacă-s mai bogat?". Este sugerată în această variantă şi o altă posibilitate pe care ciobanul moldovean ar fi putut să o aibă în vedere, şi anume aceea de a evita conflictul, ducându-şi turma de oi în altă parte, astfel încât cei doi ciobani să nu mai aibă motiv de dispută:" Dacă socotiți/Cum că lângă mine/Nu vă merge bine,/Eu m-oi depărta/Şi vă voi lăsa/(…)/Singuri ca să fiți/Să vă-mbogățiți!", respinsă însă de către adversarii săi:"Moldovene bace/Ce zici nu ne place./Şi dacă voieşti/Să te-mpotriveşti,/Atunci cot la cot/Te legăm de tot,/Iară turma ta/Ne va rămânea/Ca s-o împărțim/Şi s-o moştenim".

Tentat să dea un răspuns la întrebarea "la urma urmei, ce s-a întâmplat cu ciobanul moldovean?", Mihail Sadoveanu ne oferă în romanul "Baltagul" un deznodământ oarecum diferit de cel pe care suntem înclinați să-l intuim pentru a ne menține în atmosfera baladei. Ciobanul este omorât, dar trupul său, în loc să fie îngropat, zace în fundul unei râpe până este găsit de soție, care va îndeplini tot ritualul pentru ca cel trecut în lumea celor veşnice să-şi găsească odihna. De reținut, totuşi, prezența câinelui, care, chiar dacă nu reuşeşte să-şi salveze stăpânul, deşi încearcă, are un rol major în descoperirea osemintelor acestuia şi identificarea asasinilor. Ciobanul din "Baltagul", spre deosebire de cel din baladă, se remarcă printr-o mare siguranță de sine, gândul morții care-l paşte fiind departe de el ("De

oameni răi spunea că nu-i pasă are pentru dânşii pistoale încărcate în desagi. S-a dus şi într-o vreme a prins a cânta din solz, ca să nu-i fie urât.”)

La ce se gândea ciobanul moldovean când își mărturisea mioriței “testamentul”? Să îi înfrunte pe cei doi ? Poate, balada lăsând deschisă orice posibilitate. Cert este faptul că ciobanul are în vedere disparitia sa şi toată “construcția” viitorului său se edifică pe această temelie, moartea posibilă. El se comportă asemenea unui bolnav diagnosticat cu o boală incurabilă, preocuparea sa principală fiind nu de a se salva, ci de a pune ordine în ceea ce va fi după el. Acest lucru îngustează, oarecum, spațiul său de acțiune, cu atât mai mult cu cât “boala” pe care o are de înfruntat se numește destin. Poate să se sustragă acestuia? Nu, dar îi poate schimba semnificația, spun majoritatea comentatorilor (şi nu au fost puțini), prin transformarea alegorică a morții în nuntă de proporții cosmice. Cu alte cuvinte, în loc să-i înfrunte pe cei care intenționează să atenteze la viața sa, ciobanul moldovean înfruntă destinul. Acesta este nedrept cu el, acesta trebuie pus în situația să-şi recunoască limitele- poate pune capăt existenței efemere a omului, dar nu se poate opune integrării acesteia în eternitatea cosmică.

Aflat la voia sorții, ciobanul îşi dă seama că fuga nu este o soluție, dar nici acceptarea pasivă sau confruntarea pe viață şi pe moarte cu adversarii săi, care l-ar fi condus toate la acelaşi deznodământ, mai devreme sau mai târziu. De aceea, luând în serios avertismentul transmis de mioriță, ciobanul încearcă să transforme înfrângerea (moartea, sfârşitul vieții) în victorie (nunta, încununarea vieții, simbol al perpetuării speciei umane). El se întoarce asupra destinului nu cu revoltă, nici cu resemnare, ci cu convingerea că existența nu se termină odată cu moartea fizică, indiferent sub ce formă ar surveni ea. Ciobanul nu este dărâmat psihic, aşa cum ar fi fost firesc să se întâmple la auzul cutremurătoarei veşti, nici revoltat asemenea unui personaj de tragedie, dar asta nu înseamnă că nu este un personaj tragic. Dimpotrivă, numai că drama sa este transferată naturii, care îl plânge în timp ce-l primeşte la sânul ei.